

ALFRED ADLER

COOPERAREA ÎNTRE SEXE

DESPRE
FEMEI,
IUBIRE ȘI
CĂSĂTORIE.

TRADUCERE DE
Vlad Vedeanu

PSIHOLOGIA
PENTRU
TOȚI
APT

3
TREI

CUPRINS

PARTEA I. Scrieri sociologice și teoretice.....	7
1. Mitul inferiorității femeilor.....	9
Diviziunea muncii și dimorfismul sexual	9
Situția culturală	12
Efecte asupra copiilor.....	16
Efecte asupra femeilor.....	23
Un caz	28
Remedii	34
Concluzie.....	37
Anexă: problema avortului	40
2. Protestul viril și o critică adusă lui Freud.....	45
Protestul viril.....	45
Apercepția antitetică și dogmatizarea.....	58
O critică la teoria libidoului a lui Freud	65
Sexualitatea în cadrul nevrozei.....	69
Un caz centrat pe sexualitatea ca mijloc în lupta personală	74
Critica refulării	81
Un caz de sexualitate — continuare	92

PARTEA a II-a. Sexualitatea și individul	99
3. Sexualitatea.....	101
Dezvoltarea funcției sexuale	101
Atitudinea femeii față de sexualitate	108
Atitudinea psihosexuală a bărbatului	120
Educația sexuală și pubertatea.....	126
4. Dragostea și căsătoria.....	135
Dragostea ca sarcină (îndatorire) a vieții.....	135
Tulburări ale relațiilor de dragoste	142
Condiția specială a artistului	151
Întâmpinarea dificultăților	154
Înțelegerea îndatoririi de a ne căsători	157
Educația și formarea.....	162
Pregătirea adecvată și inadecvată.....	167
Curtarea și atracția sexuală.....	173
Cazul monogamiei.....	176
<i>Bibliografie</i>	<i>183</i>

PARTEA I

SCRIERI SOCIOLOGICE ȘI TEORETICE

1

MITUL INFERIORITĂȚII FEMEILOR*

DIVIZIUNEA MUNCII ȘI DIMORFISMUL SEXUAL**

Cei doi factori care domină toate procesele psihice sunt interesul social (*Gemeinschaftsgefühl*) și lupta pentru însemnătate (*Geltungsstreben*). În crearea și asigurarea condițiilor vieții sale, în îndeplinirea celor trei îndatoriri principale ale vieții — iubire, profesie, societate —, omul își activează întotdeauna interesul social și își urmează aspirația pentru însemnătate, pentru putere și pentru superioritate. Orice fenomen psihic trebuie evaluat prin intermediul relației cantitative și calitative între acești doi factori pentru a obține o înțelegere psihologică. Relația dintre acești factori determină măsura în care o persoană este capabilă să cuprindă întreaga logică a coabitării umane și să

* Acest capitol include fragmente din *Menschenkenntnis*, Partea 1, Cap. 7.

** *Menschenkenntnis*, pp. 95-97.

se adapteze la diviziunea muncii pe care o impune această logică.

Diviziunea muncii este o necesitate absolută pentru conservarea societății umane. În consecință, fiecare persoană trebuie să ocupe la un moment dat un anumit loc. Dacă o persoană nu participă la îndeplinirea acestei obligații, ea se va opune conservării vieții sociale, a întregii rase umane. Aceasta uită de rolul său de confrate uman și ajunge să cauzeze probleme. În cazurile mai ușoare, vorbim de lipsă de maniere, de mici fraude și de apucături egoiste; în cazurile mai dificile, vorbim de excentricitate și delincvență; iar mai târziu în viață, de infracțiuni grave. Asemenea fenomene sunt condamnate ținând cont exclusiv de distanța lor față de cerințele vieții sociale și de incompatibilitatea lor cu acestea.

Valoarea unei persoane este determinată de modul în care își ocupă locul ce-i este atribuit în diviziunea muncii din comunitate. Prin asumarea vieții sociale, persoana devine semnificativă pentru ceilalți și una dintre miile de zale ale lanțului pe care se bazează continuitatea vieții umane, absența unui anumit număr dintre aceste zale ducând la prăbușirea vieții sociale. În mod ideal, abilitățile individului ar fi criteriul pentru a-i acorda propriul loc în întregul proces de producție al societății umane. Însă în acest proces de concepere a vieții sociale s-a strecurat destul de multă confuzie, ceea ce a perturbat diviziunea muncii pusă pe acele baze, prin stabilirea de criterii false pentru evaluarea valorii umane. Se poate ca, din diverse motive, un individ să nu fie potrivit pentru locul în care se găsește; sau se poate să apară dificultăți din dorința de putere sau din falsele ambiții ale anumitor indivizi care, în urmărirea propriului lor interes egoist, împiedică acest mod de coabitare

umană și de muncă în comun. Puterea personală sau interesele economice fac ca munca să fie distribuită astfel încât posturile cele mai plăcute, care oferă mai multă putere, să fie obținute de anumite grupuri ale societății, în timp ce altele sunt excluse. Întrucât lupta pentru putere joacă un rol uriaș în aceste chestiuni, procesul de diviziune a muncii nu s-a desfășurat niciodată lin. Intervenția violentă și continuă a făcut din muncă un fel de privilegiu pentru unii și un fel de opresiune pentru alții.

O astfel de diviziune a muncii este dată și de diviziunea pe sexe (dimorfismul sexual). Încă de la început, aceasta exclude de la anumite ocupații, în funcție de fizic, una dintre părți, femeia, în timp ce bărbaților nu le sunt atribuite alte tipuri de sarcini pentru că ei pot fi folosiți mai bine în altă parte. Această diviziune a muncii ar trebui îndeplinită în conformitate cu un criteriu complet lipsit de prejudecăți.

Mișcarea de emancipare a femeilor, în măsura în care nu exagerează lucrurile când e în focul luptei, a acceptat logica acestui punct de vedere. Acesta nu defeminizează femeile și nici nu distruge relațiile naturale dintre bărbat și femeie în ceea ce privește oportunitățile de muncă potrivite pentru ei. În cursul dezvoltării umane, diviziunea muncii a luat o formă în care femeia preia o parte din acele activități care altfel l-ar ține ocupat și pe bărbat, în timp ce acesta din urmă își poate folosi mai util puterile. Această diviziune a muncii nu este deloc nerezonabilă câtă vreme resursele de muncă nu rămân astfel neîntrebuintate, iar resursele intelectuale și fizice nu sunt greșit folosite.

SITUAȚIA CULTURALĂ

DOMINAȚIA MASCULINĂ*

Prin dezvoltarea culturii în direcția aspirației către putere, în special prin eforturile anumitor indivizi sau clase care vor să-și asigure privilegiile pentru ei înșiși, diviziunea muncii a fost direcționată în favoarea bărbaților. Această tendință predomină și în ziua de azi, având ca rezultat o cultură umană ce se caracterizează prin importanța covârșitoare a bărbatului. Diviziunea muncii este astfel încât bărbații sunt grupul cu privilegiile garantate. Datorită dominației lor, bărbații influențează poziția femeii în diviziunea muncii, în procesul de producție, către propriul lor avantaj. Bărbații stabilesc sfera de viață pentru femei și sunt în poziția de a o impune; ei stabilesc pentru femei forme de viață care urmează în principal punctul de vedere masculin.

Așa cum stau lucrurile astăzi, bărbații continuă să se lupte pentru superioritate asupra femeilor, în timp ce femeile sunt permanent nemulțumite de privilegiile masculine. Totuși, întrucât cele două sexe depind strâns unul de celălalt, apare o tensiune, o continuă perturbare a armoniei psihice. Această stare psihică generală este resimțită ca fiind extrem de dureroasă de ambele părți ale rasei umane și conduce la perturbări cu bătaie lungă.

Dominația masculină nu s-a născut ca un fapt natural, ci a trebuit să fie asigurată de numeroase legi. Înainte de asta, au fost pesemne perioade în care dominația masculină nu a fost o evidență. Există, într-adevăr, dovezi istorice ale unei perioade de matriarhat, de filiație matrilineară, când mama, femeia, a jucat rolul

* *Menschenkenntnis*, pp. 97-100.

mai important în viață, mai ales în ce privește copilul, iar toți bărbații tribului aveau față de ea anumite obligații. Unele obiceiuri și tradiții continuă să arate asta, ca de exemplu folosirea în glumă, pentru orice bărbat, a apelativului de unchi sau văr al unui copil.

Tranziția de la matriarhat la patriarhat a fost precedată de o mare luptă. La început, bărbatul într-adevăr nu avea privilegiile pe care astăzi îi place să le prezinte ca fiindu-i date de la natură, ci a trebuit să lupte pentru ele. O bună descriere în detaliu a acestei evoluții poate fi găsită în lucrarea lui August Bebel (1885), *Femeia și socialismul**. Victoria bărbaților a fost echivalentă cu subjugarea femeilor. În special lucrările despre dezvoltarea dreptului stau elocvent mărturie pentru acest proces de subjugare.

Dominația masculină nu a fost o stare naturală, ci a devenit necesară numai în decursul luptei continue cu popoarele învecinate, când bărbatului i-a revenit un rol semnificativ de care s-a folosit până la urmă pentru acapararea definitivă a conducerii. Mână în mână cu asta au mers și dezvoltarea proprietății private și dreptul de moștenire ca fundament al predominanței masculine, în măsura în care bărbatul este în general partea care dobândește și care deține.

PERSPECTIVA ASUPRA INFERIORITĂȚII FEMEILOR**

Pentru a-și justifica dominația, bărbatul susține în general că, pe lângă faptul că poziția lui este dată de

* August Bebel, *Femeia și socialismul*, Ed. Politică, București, 1960. (N. trad.)

** *Menschenkenntnis*, pp. 103-107.

la natură, femeia este o ființă inferioară. Perspectiva asupra inferiorității femeilor este atât de răspândită încât pare că ar fi împărtășită de toate ființele umane. Pe lângă aceasta, bărbatul cunoaște o anumită neliniște, care izvorăște probabil din perioada luptei împotriva matriarhatului, când femeia reprezenta într-adevăr un factor de neliniște pentru bărbat.

În istorie și literatură întâlnim tot timpul indicii de acest fel. Astfel, un scriitor roman afirmă: „*Mulier este hominis confusio*“. [Femeia este confuzia bărbatului.] La conciliile bisericești, problema dacă femeia are sau nu un suflet a făcut obiectul unor discuții aprinse și s-au scris tratate erudite pe problema dacă și ea este sau nu tot o ființă umană. Vânătoarea de vrăjitoare cu ale sale arderi pe rug a durat secole la rând și este o tristă mărturie a greșelilor, a uriașei nesiguranțe și a confuziilor acelor vremuri legate de această problemă.

Femeile sunt adesea prezentate drept cauza tuturor relelor din lume, ca în povestea biblică a păcatului originar sau ca în *Iliada* lui Homer, în care a fost de ajuns o femeie pentru a pogorî suferința peste popoare întregi. Legende și basme din toate timpurile vorbesc despre inferioritatea morală a femeilor, despre depravarea, răutatea, prefăcătorii și nestatornicia lor și despre faptul că nu te poți bizui pe ele. „Frivolitatea feminină“ este menționată chiar și în sprijinul legilor. În mod asemănător, femeile sunt devalorizate în ce privește competența și performanța. Figuri de stil, anecdote, proverbe și glume ale tuturor popoarelor sunt pline de critici și devalorizări la adresa femeilor. Acestea sunt acuzate că sunt puse pe harță, nepunctuale, meschine și proaste.

O extraordinară ascuțime a spiritului este pusă în slujba dovedirii inferiorității femeii, dacă e să ne gândim doar la persoane ca Strindberg, Moebius,

Schopenhauer și Weininger. Rândurile lor sunt îngroșate de multe femei care, resemnate, au ajuns să împărtășească perspectiva asupra inferiorității femeii și a rolului subordonat pe care îl merită. Respectul scăzut față de femei este exprimat și prin salariile mult mai mici pentru femei decât pentru bărbați, chiar și atunci când munca lor este egală ca valoare cu munca bărbaților.

Este adevărat că testele de aptitudini au arătat că la anumite materii, ca matematica, băieții se descurcă mai bine, iar la alte materii, ca limbile străine, fetele se descurcă mai bine. Băieții au dovedit într-adevăr aptitudini mai bune decât fetele pentru materii care îi pregătesc pentru ocupații masculine. Însă aceasta indică doar aparent aptitudinile lor mai bune. Dacă ne uităm mai îndeaproape la situația fetelor, reiese că povestea cu abilitățile mai reduse ale femeilor nu e decât o fabulație, o minciună care doar arată a adevăr.

Un alt argument împotriva prejudecății despre inferioritatea femeilor este numărul mare de femei care s-au remarcat în cele mai diverse domenii, în special în literatură, artă, tehnologie și medicină, ale căror realizări le egalează întru totul pe cele ale bărbaților. Întâmplător, numărul bărbaților fără urmă de realizări, dar cu un grad ridicat de incompetență, este atât de mare încât se poate susține cu o cantitate egală de dovezi mitul inferiorității bărbaților — desigur, la fel de nedrept.

O consecință gravă a acestui mit al inferiorității a tot ce ține de feminin este o ciudată dihotomie conceptuală. Masculinul este identificat pur și simplu cu tot ce e valoros, puternic și victorios, iar femininul, cu tot ce e obedient, servil și subordonat. Această manieră de a gândi s-a înrădăcinat atât de adânc în cultura noastră, încât tot ce e excelent are o nuanță de masculin, în timp

ce tot ce e mai puțin valoros și mai supus obiecției este reprezentat ca feminin. După cum bine se știe, pentru unii bărbați cea mai gravă insultă e să fie „exact ca o femeie“, în timp ce la fete masculinitatea nu înseamnă denigrare. Accentul este pus întotdeauna astfel încât tot ce reamintește de feminin să fie reprezentat ca inferior.

Observate mai îndeaproape, fenomenele care vin frecvent în sprijinul atât de clar al acestui mit nu sunt altceva decât consecințele unei dezvoltări obstructiv-nate. Nu dorim să susținem că am putea să facem din orice copil o persoană care, în sensul uzual, poate fi considerată „dotată“ sau foarte capabilă. Însă suntem încrezători că am putea să facem din orice copil o persoană care să fie considerată *nentalentată*. Desigur, nu am făcut asta niciodată, dar știm că alții au reușit în acest sens. Și este foarte plauzibil ca astăzi aceasta să fie mai frecvent soarta fetelor decât a băieților. Am avut ocazia de a vedea asemenea copii „nentalențați“ care într-o zi s-au dovedit atât de dotați încât părea că practic au suferit o transformare.

EFECTE ASUPRA COPILOR

BĂIEȚII*

Toate instituțiile, tradițiile, legile, moravurile și obiceiurile noastre stau mărturie pentru poziția privilegiată a bărbatului, către care sunt îndreptate și de către care sunt menținute. Acestea pătrund până în camera copilului și au o enormă influență asupra psihicului său. Deși nu putem presupune o mare înțelegere din

* *Menschenkenntnis*, pp. 98-103.

partea copilului a acestor conexiuni sociale, copilul este sensibil la ele. Să luăm de exemplu cazul unui băiat care a reacționat printr-un vehement acces de furie la cererea de a îmbrăca haine de fată. Asemenea întâmplări ne oferă motive suficiente pentru a cerceta aceste conexiuni. Ceea ce ne conduce din nou, dintr-o altă perspectivă, la o altă considerație asupra luptei pentru putere.

Odată ce lupta pentru însemnătate a băiatului a ajuns la un anumit nivel, el va prefera să o apuce pe calea care pare garantată de privilegiile masculinității sale, pe care le vede peste tot. Educația familială din ziua de azi este foarte potrivită pentru susținerea luptei pentru putere și, astfel, a înclinației spre a valoriza puternic privilegiile masculine și a aspira la acestea. Motivul e acela că bărbatul, tatăl, se raportează de obicei la copil ca la un simbol al puterii. Prin al său du-te-vino misterios, el trezește interesul copilului mult mai mult decât o face mama.

Foarte curând, copilul observă rolul covârșitor pe care îl are tatăl; el dă tonul, rânduiește, dirijează totul. Copilul vede cum toată lumea îi respectă ordinele și cum mama se referă constant la el. În toate privințele, bărbatul îi apare copilului ca fiind cel puternic. Unor copii, tatăl le apare ca fiind atât de autoritar încât ei cred că orice spune el e sfânt și, pentru a întări o afirmație, răspund adesea doar cu „Așa a zis tata“.

Chiar și acolo unde influența tatălui nu este atât de evidentă, copiii vor avea impresia că tatăl este superior, fiindcă întreaga povară a familiei pare că stă pe umerii lui, în timp ce, de fapt, doar diviziunea muncii îi dă tatălui ocazia de a-și folosi mai bine resursele.

Crescând, copilul nu are nevoie să citească deloc pe această temă. Chiar dacă nu știe nimic despre aceste chestiuni, el va simți efectul faptului că bărbatul este

partea care aduce bani și este privilegiată, chiar și atunci când tați și mame cu capul pe umeri renunță bucuroși la aceste vechi privilegii tradiționale în favoarea unor drepturi egale. Este extrem de dificil să i se explice unui copil că mama, care îndeplinește activitățile domestice, este un partener cu drepturi egale cu ale tatălui.

Să ne imaginăm ce înseamnă pentru un băiat să vadă peste tot în fața ochilor, încă din prima zi de viață, că bărbatul este prioritar. Deja de la naștere el este primit cu mult mai multă bucurie decât o fetiță și este sărbătorit ca un prinț. Toată lumea știe că, de cele mai multe ori, părinții ar prefera să aibă băieți. Băiatul simte la fiecare pas cum, ca progeneratură masculină, este preferat și considerat mai valoros. Diferite cuvinte care îi sunt adresate sau pe care le aude ocazional îi sugerează iar și iar importanța mai mare a rolului masculin.

Băiatul dă de superioritatea principiului masculin și sub forma faptului că femeile care trăiesc sub același acoperiș cu el sunt folosite pentru muncile mai puțin apreciate și că, în cele din urmă, femeile din mediul său nu sunt întotdeauna convinse de valoarea lor egală cu a bărbaților. Ele joacă de regulă un rol prezentat ca subordonat și inferior.

Copilul trăiește toate situațiile ce decurg din această relație. Rezultatul constă în nenumărate imagini și opinii despre esența femeii, din care ea în general iese prost. Dezvoltarea psihologică a băiatului capătă un tipar masculin. În lupta lui pentru putere, obiectivele sale țin de trăsături și atitudini aproape exclusiv masculine.

Din relațiile de putere descrise reiese un fel de calitate masculină. Anumite trăsături de caracter care indică spre această sursă sunt considerate „masculine“,

altele „feminine“, fără ca niciun fel de date elementare să justifice aceste aprecieri. Când comparăm băieții și fetele și găsim o aparentă confirmare a acestei clasificări, nu putem vorbi de date naturale. Mai degrabă, observăm aceste fenomene la persoane care sunt deja legate de o anumită cadrare, al căror plan de viață, a căror linie directoare este deja îngustată de decizii de putere univoce. Aceste relații de putere le-au impus unor astfel de persoane locul în care ele trebuie să-și caute dezvoltarea.

Astfel, distincția între trăsăturile de caracter masculine și feminine nu este justificată. Vedem că ambele tipuri de trăsături pot servi cerințelor luptei pentru putere, că se poate exercita puterea și cu mijloace „feminine“ — de exemplu, prin obediență și supunere. Prin avantajele de care se bucură un copil obedient, acesta ar putea progresa mult mai mult decât unul care nu este obedient, chiar dacă, în ambele cazuri, acționează lupta pentru putere. Posibilitate de a înțelege o persoană este adesea îngreunată fiindcă lupta pentru putere, pentru a triumfa, recurge la cele mai variate trăsăturile de caracter.

Pe măsură ce băiatul crește, însemnătatea masculinității sale devine aproape o datorie. Ambiția sa, lupta lui pentru putere și superioritate sunt unite definitiv, devin practic identice cu obligația față de masculinitate. Mulți copii, în lupta lor pentru putere, nu sunt mulțumiți doar să aibă conștiința masculinității. Vor întotdeauna să arate și să demonstreze că sunt bărbați și că, de aceea, trebuie să aibă privilegii. Pe de o parte, încearcă mereu să exceleze și, făcând asta, își exagerează trăsăturile masculine de caracter; pe de altă parte, ei încearcă mereu să-și demonstreze superioritatea în fața mediului feminin, așa cum o fac toți tiranii, prin sfidare sau prin vicleșug, în funcție de gradul de rezistență pe care îl întâmpină.

Din moment ce fiecare persoană este evaluată în funcție de idealul masculinității privilegiate, nu e de mirare că această evaluare este întotdeauna o ștachetă pentru băiat, și că, până la urmă, se evaluează el însuși după ea. Se va întreba și va veghea dacă ținuta lui este tot timpul bărbătească, dacă este deja suficient de bărbat etc. Tot ceea ce astăzi este prezentat ca „bărbătesc“ ne este familiar și, în primul rând, vorbim de ceva pur egoist, ceva ce satisface iubirea de sine (adică superioritatea), preeminența asupra celorlalți. La toate acestea se adaugă unele trăsături active, precum curajul, forța, mândria, amintirile victoriilor de tot felul (mai ales asupra femeilor), obținerea de funcții, onoruri și titluri, tendința de a se întări în fața impulsurilor „feminine“ etc. E o luptă continuă pentru superioritate personală fiindcă este considerat bărbătește să fii superior.

Astfel, un băiat își va adapta trăsăturile pentru care poate împrumuta modele numai de la bărbați adulți, în special tatăl său. Urmele acestei idei de grandoare cultivate artificial pot fi regăsite peste tot. Un băiat este ispitit de timpuriu să-și asigure pentru sine un exces de putere și privilegii. Acestea înseamnă pentru el la fel de mult ca „a fi bărbat“. În cazurile rele, a fi bărbat se transformă adesea în bine cunoscutele fenomene de grosolanie și brutalitate.

FETELE*

Avantajele pe care masculinitatea le oferă frecvent reprezintă o mare tentație, și, astfel, multe fete sunt ghidate de un ideal masculin. Acesta poate fi exprimat

* *Menschenkenntnis*, p. 103; pp. 105-107.

ca o dorință intensă și de neîndeplinit, ca un criteriu pentru evaluarea propriului comportament sau ca o modalitate de prezentare și conduită. „În chestiuni ce țin de cultură, fiecare femeie vrea să fie bărbat.“ Aceasta se referă inclusiv la fetele care preferă cu încăpățănare exact acele jocuri și activități care, potrivit aptitudinilor fizice, ar fi mai potrivite pentru băieți. Se cațără în copaci, le place să se afle în compania băieților și resping, considerându-le nedemne, toate ocupațiile feminine. Găsesc satisfacție numai în activitățile masculine. Toate acestea trebuie înțelese din perspectiva preferinței pentru masculinitate. Vedem aici limpede cum lupta pentru a ocupa un loc mai bun, lupta pentru superioritate tinde mai mult spre aparență decât spre realitate și spre locul propriu-zis ocupat în viață.

Unei fete i se spune la fiecare pas, cum ar veni, zilnic, și în nenumărate feluri, că fetele sunt incapabile și potrivite numai pentru munca mai ușoară și subordonată. Evident, o fetiță care nu poate analiza critic asemenea judecăți va considera inabilitatea feminină ca fiind soarta inevitabilă a femeii și va ajunge, în cele din urmă, să creadă ea însăși în propria inabilitate. Așadar, descurajată, nu se va raporta la materiile școlare (ca matematica) — dacă va fi vreodată nevoită să se raporteze la acestea — cu interesul necesar sau își va pierde interesul pentru ele. Și astfel se va lipsi de pregătirea exterioară și interioară.

În asemenea circumstanțe, dovada inabilității femeii va părea, desigur, corectă. Însă aceasta este o eroare din două motive. Primul motiv e că valoarea unei persoane încă este frecvent evaluată pe baza performanțelor din perspectiva lumii afacerilor — adică dintr-un punct de vedere unilateral și pur egoist. Din acest punct de vedere se poate într-adevăr omite întrebarea: în